

Kvinde med stemmeret

af Else Bisgaard

Et essay om en kvinde fra »1915-generationen«

Der står en lille pige, stadset op til fotografering i sin fine, knælange, ternede kjole med stramme underærmer og store puffer på overarme og skuldre. Håret er redt bagud, antageligt i en fletning. Med sorte strømper og lædersko på fødderne står hun med benene let indadvendte, lidt genert og usikker. Den

venstre arm hviler på en fin stol i klunkestil. Med et betuttet udtryk kigger hun skråt ud mod venstre.

Hun synes at være lidt trykket af situationen, men måske står hendes stolte forældre derude skråt bag fotografen og opmuntrer deres datter og eneste barn til at tage sig vel ud nu, hvor hun bliver fotograferet i Kjølbys fotografiske atelier i Storegade i Thisted.

Hun er vel omkring 7-8 år gammel på dette billede. Hun blev født d. 20. maj 1890 og billedet må altså være taget omkring år 1897. Af hendes dåbsattest fremgår, at hun blev døbt og fik navnet Dorthea Frederikke Marie Nielsen den 23. maj 1890 i hjemmet, og at hun blev fremstillet i Harring kirke den 13. juli samme år.

Ser hun ind i sin fremtid, eller er hun bare lidt utryk ved situationen? Næppe tænker hun på, hvilke store begivenheder hun mere eller mindre skal være vidne til i sit senere voksenliv. To verdenskrige med en verdenskrise imellem, senere en udvikling, hvor den traditionelle bondekultur afløses af industrialisering og mekanisering og deraf følgende individualisering.

Endnu en skelsættende begivenhed vil hun opleve, nemlig at kvinderne får politisk ligeberettigelse med valg- og stemmeret.

Som nævnt er det nok ikke alle disse fremtidige hændelser, som optager den lille pige. Hun har en tryk og overskuelig verden med forældre, familie og antageligt veninder i sin dagligdag hjemme på gården og i Harring Skole.

På det næste billede står hun mellem sine forældre, Johanne og Chr. Nielsen, Harring. Bag på det gamle papbillede, denne gang fra L. H. Grams Atelier i Thisted, står anført datoen 5. januar 1903. Billedet må

altså antages at være taget omkring jul/nytår 1902-03. Er det måske et billede, som sendes til familie og venner i anledning af julen? Hun er 12 år gammel og synes ganske afslappet og tilpas, hér mellem sin mor og far. Hun har stukket højre hånd ind under sin mors arm og den venstre hviler på faderens ryg. En tæt familie.

På billedet fra Dortheas konfirmation i 1904 er hun placeret mellem forældrene. Konfirmanden står ikke så fortroligt mellem forældrene som på det forrige billede, men en smule tilbagetrukket. Forældrene kommer dermed i fokus. Det ville jo nok være utænkeligt i dag om man fotograferede en konfirmand og lod forældrene være centrum fremfor den unge!

Den purunge Dorthea på billedet er med sine 14 år på vej ind i voksentilværelsen.

En lidt speciel fotografisk iscenesættelse viser den nu unge Dorthea og Jensine, søster til Dortheas ægtemand, Kristen Bisgaard. De to svigerinder er umådeligt elegante, i fodsideskjoler med vidde i

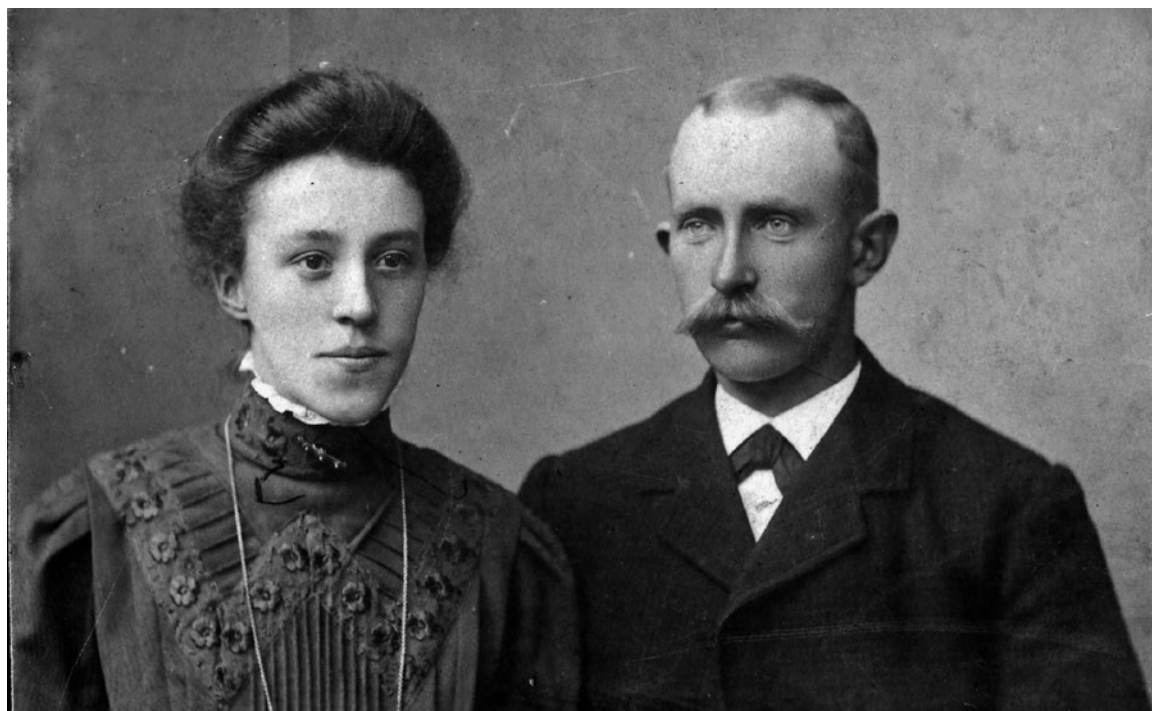

nederdelene, korte jakker, pelsværk over skuldrene og hatte, pyntede med bånd og blomster over kunstfærdige frisurer.

Cyklerne har nu ikke været praktiske at transportere sig på i kjolerne og med de store hatte med hagebånd. Så sandsynligvis har cyklerne været ren staffage og kulisse for de unge kvinder. Cykler var et forholdsvis nyt og moderne transportmiddel og skulle vel signalere ungdom og friskhed. En slags modstykke til kvindernes stærkt feminine udstråling.

Den 11. juni 1912 blev Dorthea gift med Kristen Bisgaard i Haring Kirke. Billedet viser det unge par omkring deres bryllup, om end det ikke er et bryllupsbillede. Deres blikke krydser næsten stirrende hinanden på billedet. Dorthea med et lidt fjernt og drømmende udtryk. Hun er så at sige på vej ind til et travlt kvindeliv som hustru og mor.

Her er igen ægteparret Dorthea og Kristen, nu med deres tre ældste børn. Johanne Nielsine, kaldet

Hanne, med de fine hårsøjler, blev født i 1913 og står mellem forældrene. På sin fars knæ sidder den let betuttede Niels, født i 1915 og endelig på Dortheas skød den lille Johanne Kristine, som kom til verden i 1917. På billedet er »Stinne«, som hun blev kaldt, vel mellem et halvt og et år gammel.

Nu er Dorthea 27 år, Kristen er 32 og året er altså 1917. Ude i verden raser en voldsom krig, fremprovokeret af et skud i Sarajevo. I Danmark mærkes krigen vel, men ikke direkte. Det travle forældrepar på billedet har nok at gøre med børn, familie, arbejde, mange ansatte i bedriften. Ser Dorthea ikke allerede hér en smule slidt ud? Hun skal blive mor til endnu to drenge, Christen, født i 1918 og Jens Frost, født i 1920.

En anden krig har raset på andre fronter. I 1908 opnåede kvinder efter mange års kamp retten til valg til kommunalråd og i 1915 valg- og stemmeret til landsting og folketing.

Da vi i 1849 fik en moderne, demokratisk grundlov i Danmark, var det med baggrund i et menne-

skesyn, der var rundet af oplysningstidens ide om den bevidste og ansvarlige samfundsborger. Det var basalt at anerkende og respektere hvert individs frie og urørlige ret til at tage aktivt del i alle sider af samfundslivet, også de politiske. Men som bekendt havde en stor del af landets befolkning, herunder »Fruentimmerne«, reelt ikke fået denne ret i 1849.

Dorthea har gennem sin opvækst i det lille Haring Sogn ikke taget nogen del i kvindernes kamp for politisk ligestilling. Hun var ingen mønsterbryder. Hun havde ikke en utæmmelig udlængsel eller behov for at udforske den store verden eller provokere traditionen. Hun var heldig og behøvede heller ikke at skulle ud i anstrengende tjenestepigeansættelser. Hun flyttede efter sit bryllup cirka fire kilometer væk fra hjemmet og blev gårdmandskone på Bisgaard i Skyum Sogn, mor til fem børn og travl husmor på en stor gård med masser af opgaver hver dag. På gården var der altid mange mennesker og meget liv, munde der skulle mættes, børn der skulle passes, naboer der skulle besøges, tøj der skulle sys, repara-

res og vaskes, får der skulle slagtes, brød der skulle bages, tjenestefolk der skulle sættes i arbejde...

Vi ved faktisk ikke helt, om hun kom til at cykle, trods de elegante cykler på det tidligere billede, men hun fik kørekort og kørte en smule i langsomt tempo. Når hun skulle køre til Viborg til Ungskuet, hvor hendes mand udstillede dyr, tog det det meste af en dag bare at køre derned med de fem børn på bagsædet!

Men kvindekampen fandt altså sted derude i verden, mens hun havde travlt med sit og blev en respekteret kone på egnen, de første år uden stemmeret.

Det ærgrer mig lidt at jeg aldrig fik spurgt hende om, hvordan det var at være ung og opleve at kvinderne fik stemmeret mv. i 1915. Jeg var for lille og havde ikke fornemmelsen for, hvilken vigtig og afgørende begivenhed, hun egentlig havde været vidne til og en del af, eftersom hun jo selv var en af de kvinder, der nu frit kunne gøre sin politiske indflydelse gældende.

Som hårdtarbejdende kone på en større gård med børn og hushold blev hun respekteret. Hun og hendes mand udgjorde en art symbiotisk enhed, som lokalt nød respekt, og der blev aldrig sået tvivl om hverken hans eller hendes flid og dygtighed. De kendte deres plads hver især og respekterede hinanden.

Dorthea har næppe følt sig overset eller underkendt som kvinde. Men det ved jeg strengt taget ikke. Hun talte aldrig om det – hun bar de udfordringer, som livet gav.

Hun blev enke allerede i 1944 – som 54-årig – og som sådan sad hun tilbage med gård og bedrift, som den næst yngste søn senere overtog.

DET, VI KVINDER VIL...

»er politisk og kommunal valgret og valgbarhed baade for den gifte og for den ugifte kvinde.«

(Johanne Meyer, tale om kvinders politiske valgret og valgbarhed, 1888)

Historien om kvindernes vej til politisk ligestilling er lang, spændende og fyldt med dramaer. Da Stuart Mill i 1869 skrev sit banebrydende essay om

»Kvindernes Underkuelse« (oversat til dansk af Georg Brandes) var der i sandhed lang vej til en såvel formel som egentlig ligestilling mellem kønnene.

Det var i litteraturen og den kunstneriske udfoldelse, at presset for en politisk, social, kulturel og seksuel ligestilling fandt udtryk. Bedst kendt er vel norske Henrik Ibsens »Et Dukkehjem« fra 1879, hvor Nora forlod mand og børn og smækkede med døren.

Sammen med mange andre litterære og kunstneriske værker satte det fokus på kvinders forhold.

Der er skrevet meget om de mange stærke og tapre kvinder, som tog kampen op og fik realiseret drømmen om politisk ligestilling i et demokratisk samfund.

Dorthea er blot et eksempel på en kvinde, som hørte til den generation af kvinder, der oplevede at få stemmeret, takket være andre kvinders utrættelige kamp.

Hvad tænkte hun? Var hun taknemmelig eller ret beset ikke særlig interesseret? Hvilke tanker har ramt hende, da hun første gang kunne gå til stemmeurnen og sætte sit kryds? Har hun drøftet det med sin mand, sine bekendte, konerne i sognet og omgangskredsen?

Det sidste billede viser Dorthea som 70-årig. Hun sidder i haven på Bisgaard i Skyum med et ca. halvt år gammelt barn, det næst yngste af i alt ti børnebørn, på armen og ser i det hele taget ganske tilfreds ud. I sin blomstrede hverdagskjole og med forklæde er hun sig bevidst som arbejdende kvinde.

Med en vis selvsikkerhed ser hun nu ud mod højre. Måske ser hun indad og tilbage på sit livs bedrifter. Barnet på armen er denne artikels forfatter og kunne gennem sin barndom trygt forlade sig på sine forældres og sin mormors og farmors omsorgsfulde nærhed.

På en egen måde sætter det mit liv i perspektiv, at såvel min mormor som min farmor hørte til generationen af kvinder, der skulle opleve at få stemmeret.

Mellem den lille lidt betuttede pige på det første billede og den stoute, rodfæstede kone på det sid-

ste ligger et helt liv med glæder, sorger og masser af hårdt arbejde. Sådan har vi alle vores historie.

Dorthea Frederikke Marie døde i 1972. Det var det år, hvor Danmark fik sin første kvindelige regent siden 1400-tallet. Det var ungdomsoprørets tid med rødstrømper og lilla tørklæder. Året efter skulle aborten blive fri. Den verden, som Dorthea Frederikke Marie var vokset op i, og dens værdier var pludselig fortid.

Dorthea blev 82 år gammel efter et langt og aktivt liv som kvinde, hustru, bondekone, mor, bedstemor og oldemor – og stemmeretten rigere.

Else Bisgaard
Født 1960. Lektor ved VUC Thy-Mors

Kilder:

Thomas Nordskov Kristensen: »Da kvinderne fik valgret«, i *Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred*, 2008

Johanne Meyer: *Kvindens politiske valgret og valgbarhed*, tale 1888. Kan ses på <http://danmarkshistorien.dk> – søg efter Johanne Meyer.